

Administratīvās atbildības regulējuma konceptuālās problēmas

Mag.iur.(ar izcilību) Edvīns Danovskis

LU Juridiskās fakultātes lektors, doktorants,

Jurists zvērinātu advokātu birojā „*Raidla, Lejiņš & Norcoux*”

Šogad apritēs piecgade, kopš Ministru kabinets pieņēmis Administratīvo sodu likumprojekta koncepciju, ar kuru nolemts izstrādāt jaunu Administratīvo sodu likumu.¹ Jauns likums vēl nav; tā vietā Tieslietu ministrija sākusi apsvērt administratīvās atbildības regulējuma dekodifikāciju, administratīvās sankcijas nosakot nevis vienā likumā, bet vairākos.² Šāda ideja nav jaunums - tā jau savulaik apsvēta Administratīvo sodu likumprojekta koncepcijā.³ Jautājums par to, vai administratīvo atbildību (un ne tikai) regulēt vienā vai vairākos likumos ir diezgan triviāls. Protams, ka administratīvās atbildības regulējums ir pilnveidojams, taču jāšaubās, vai par galveno problēmu jāuzskata administratīvo pārkāpumu sastāvu formulēšana vienā likumā. Šajā referātā, kas veltīts Latvijas advokatūras deviņdesmitajai gadadienai, tiks aplūkotas divas konceptuālas problēmas, kas risināmas Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa (turpmāk – LAPK) vai arī topošā likuma vispārīgajā daļā un tieši saistītas ar konkrētu administratīvo pārkāpumu formulējumiem: administratīvo pārkāpumu atkārtotība un juridisko personu administratīvā atbildība.

1. Juridisko personu administratīvā atbildība

Juridiskas personas kā administratīvās atbildības subjekti tiek atzīti ne tikai LAPK, bet arī ārvalstu likumos par administratīvajiem pārkāpumiem.⁴ LAPK 14.¹ pants nosaka, ka „šajā kodeksā un pašvaldību domju izdotajos saistošajos noteikumos īpaši paredzētajos gadījumos par administratīvajiem pārkāpumiem pie atbildības ir saucamas juridiskās personas. Personas, kuras veic komercdarbību, bet nav juridiskās personas, par administratīvajiem pārkāpumiem atbild tāpat kā juridiskās personas.” Kopš šī norma iekļauta administratīvo pārkāpumu kodeksā, juridiskas personas kā administratīvās atbildības subjekti paredzēti vairāk, nekā 500 sankcijās. Tomēr ar šādu regulējumu nepietiek.

Šobrīd LAPK nav risināts jautājums par juridisko personu atbildības priekšnoteikumiem, proti, par to, kādos administratīvo pārkāpumu sastāvos juridiskā persona teorētiski var būt atbildības subjekts. Tam ir tieša saistība ar likumā noteikto administratīvā pārkāpuma jēdzienu. LAPK 9. panta pirmā daļa nosaka, ka „par administratīvo pārkāpumu atzīstama prettiesiska, vainojama (ar nodomu vai aiz neuzmanības

¹ Administratīvo sodu likumprojekta koncepcija. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file44189.doc> (Aplūkots 20.02.2011.)

² Ministra mērķis ir tieslietu nozares modernizācija. *Jurista Vārds*, 2011. 8. februāris, Nr. 6 (653)

³ Administratīvo sodu likumprojekta koncepcija. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file44189.doc>, 28.-29.lpp. (Aplūkots 20.02.2011.)

⁴ Skat. Dr.iur. A. Judina pētījumu „Pārskats par ārvalstu pieredzi administratīvās atbildības regulējumā”. <http://petijumi.mk.gov.lv/ui/DocumentContent.aspx?ID=2300>. (Aplūkots 26.02.2011.)

izdarīta) darbība vai bezdarbība [...]". Te nosaukti divi priekšnoteikumi – prettiesiska rīcība un vaina. Kā zināms, LAPK 10. un 11. pants vainu formulē kā personas psihisko attieksmi pret tās izdarīto darbību (bezdarbību); tātad šobrīd vaina LAPK ir administratīvās atbildības priekšnoteikums, turklāt ar līdzīgu saturu kā Krimināllikumā. Ir vairāk nekā skaidrs, ka juridisko personu atbildības noteikšanai vainas jautājums šādā veidā nevar būt risināms. Galvenais šķērslis tam ir apstākļi, ka nekāda juridiskās personas psihiskā darbība nepastāv, un tāpēc par juridiskās personas vainu pat nedaudz nav pamata runāt.⁵ Tādēļ arī šobrīd juridiskās personas administratīvās atbildības vienīgais priekšnoteikums ir prettiesiska rīcība.⁶ Tomēr tā pat kā govij nevar pārvest riešanu, arī juridisko personu nevar sodīt par to, ko tā nemaz nevar izdarīt.

Aplūkojot LAPK pantu sankcijas, redzams, ka juridisko personu administratīvā atbildība tiek noteikta divos principiāli atšķirīgos gadījumos:

- 1) juridiskā persona kā atbildības subjekts ir noteikta tad, ja uz juridisko personu var attiecināt citā normatīvā aktā noteiktu pienākumu par kura pārkāpšanu paredzēta administratīvā atbildība. Tā, piemēram, juridiskā persona kā atbildības subjekts ir noteikta par LAPK 41. panta pirmajā daļā paredzēto administratīvo pārkāpumu (darba tiesiskās attiecības regulējošo normatīvo aktu pārkāpšana). Pienākums laicīgi samaksāt darba samaksu, atjaunot amatā nepamatoti atlaisto darbinieku u.c. darba devēja pienākumi darba devējam ir neatkarīgi no tā, vai viņš ir fiziska vai juridiska persona. Šajā gadījumā svarīgi konstatēt, ka no juridiskas personas kā tiesību subjekta (tiesībspējīgas un rīcībspējīgas personas) saskaņā ar normatīvajiem aktiem tiek prasīta noteikta rīcība (dokumentu iesniegšana, muitas operāciju ievērošana, īpašuma uzturēšana pienācīgā kārtībā u.tml.). Protams, šos pienākumus juridiskas personas vārdā faktiski veic (vai neveic) juridiskas personas pārstāvji.
- 2) juridiskā persona kā atbildības subjekts ir noteikta par tādu pārkāpumu, ko tā pēc savas būtības nevar paveikt, taču administratīvais pārkāpums izdarīts juridiskas personas interesēs. Uzreiz jāsaprot, ka būtu vismaz dīvaini paredzēt juridiskai personai administratīvo atbildību par sīko huligānismu vai par transportlīdzekļa vadīšanu alkohola reibumā. Skaidrs, ka šos pārkāpumus var izdarīt tikai cilvēks. Taču kā lai izskaidro likumā paredzēto iespēju piemērot administratīvo atbildību juridiskai personai par kapa bojāšanu (LAPK 89.⁵ pants) vai apzināti nepatiesu ugunsdzēsības un glābšanas dienesta un citu speciālo dienestu izsaukšanu (LAPK 202. panta

⁵ Krastiņš U. Konceptuāli par vainu administratīvajās tiesībās. *Jurista Vārds*. 2007. 5. jūnijs, Nr. 23(476).

⁶ Sal. ar Načiščionis J. *Administratīvās tiesības*. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 2009, 405.lpp. Augstākās tiesas Senāts 2009. gada 5. marta spriedumā lietā Nr. SKA-19/2009 izteicies, ka „juridisko personu vaina ir nosakāma, ņemot vērā divus nosacījumus: pirmkārt, vai juridiskajai personai bija iespēja nodrošināt noteikumu ievērošanu, par kuru pārkāpšanu ir paredzēta administratīvā atbildība, otrkārt, vai juridiskā persona veica nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu šo noteikumu ievērošanu.” Tomēr šis skaidrojums nenosaka, kas ir juridiskas personas vaina, bet gan gadījumus, kad juridiskās personas darbība ir attaisnojama, proti, tie ir gadījumi, kad juridiskai personai nebija iespējams izpildīt tai uzlikto pienākumu no tās neatkarīgu iemeslu dēļ. Šo juridiskās personas atbildības izņēmumu arī ieteicams nostiprināt likumā. Jāatzīst gan, ka teorētiski arī kāda normatīvā akta pārkāpšanu var uzskatīt par vainu. Tāds koncepts ietverts Austrijas administratīvo sodu likuma (*Verwaltungsstrafgesetz*) 5. panta pirmajā daļā, kur par neuzmanību tiek uzskatīta arī normatīvā akta vai administratīva priekšraksta pārkāpšana, ja administratīvā pārkāpuma sastāvā nav ietverts kaitējums vai apdraudējums.

pirmā daļa)?⁷ Acīmredzot pieņemot, ka pastāv kaut kāda saikne starp fiziskas personas darbību un juridisku personu (par to nedaudz tālāk).

Ievērojot, ka juridiskas personas administratīvās atbildības pamats ir prettiesiska rīcība, juridisko personu pamatoti var paredzēt kā atbildības subjektu pirmajā gadījumā. Te var teikt: juridisko personu var sodīt tādēļ, ka viņa ir pārkāpusi normatīvu aktu, kas tieši no juridiskas personas prasa kaut kādu noteiktu rīcību. Taču otrais gadījums ir sarežģītāks, jo administratīvais pārkāpums vienmēr ir kāda fiziska darbība, kuru pašu par sevi uz juridisku personu nevar attiecināt. Šādus administratīvos pārkāpumus izdara fiziskas personas, kurām būtu jāpiemēro administratīvais sods. Protams, nereti fiziskas personas izdara pārkāpumus juridisku personu interesēs, un tādēļ par šādiem administratīviem pārkāpumiem LAPK administratīvā atbildība paredzēta arī juridiskām personām. Tomēr šobrīd LAPK regulējums ir nepilnīgs vismaz divos jautājumos: 1) nav noteikti kritēriji fiziskas personas darbības attiecināmībai uz juridisko personu; 2) neskaidri risināts jautājums par fiziskas un juridiskas personas kopīgu atbildību par izdarīto pārkāpumu.

1.1. Fiziskas personas darbības attiecināmība uz juridisko personu

Fiziskas personas darbības attiecināmībai uz juridisko personu nav nozīmes tad, ja administratīvā atbildība juridiskai personai noteikta par kāda normatīva akta neievērošanu (juridiska persona ir šī pienākuma subjekts). Šādā gadījumā, lai piemērotu administratīvo atbildību, pietiekami konstatēt, ka juridiska persona nav ievērojusi uz to attiecināmās normatīvo aktu prasības un ka juridiskai personai ir bijusi reāla iespēja to nepieļaut⁸. Tomēr citādi ir, ja administratīvā pārkāpuma objektīvo pusi veidojošo darbību vai bezdarbību var izdarīt vienīgi fiziska persona⁹. Tad, lai piemērotu sankcijas juridiskai personai, nepieciešams konstatēt kaut kādu saikni starp fizisko personu un tās izdarīto pārkāpumu, un juridisko personu. Pārļūkojot ārvalstu likumus par administratīvo atbildību, atrodams, ka šādai saiknei ir jābūt pietiekami ciešai. Tā, piemēram, Vācijas administratīvo pārkāpumu likuma (*Ordnungswidrigkeitengesetz*) 30. panta (Juridiskajām personām un apvienībām piemērojamais naudas sods) pirmajā daļā noteikts, ka juridiskai personai naudas sodu var piemērot tikai tad, ja tās pilnvarota persona (valdes loceklis u.tml.) ir izdarījusi administratīvu pārkāpumu vai noziedzīgu nodarījumu, kura

⁷ Kā zināms, nesēn pieņemtie grozījumi LAPK 202. panta pirmajā daļā, ar kuriem arī juridiskai personai paredzēts piemērot administratīvo atbildību par apzināti nepatiesu izsaukumu, ir likumdevēja reakcija uz bēdīgi slaveno inscenējumu reklamēšanas nolūkā. Lai arī grozījumu mērķis ir skaidrs, to juridiskais formulējums ir vērtējams kritiski. Jau iepriekš norādīts, ka runāt par juridiskas personas nodomu vai neuzmanību nav iespējams. Taču šobrīd administratīvā pārkāpuma sastāvā paredzēta skaidra norāde uz personas subjektīvo attieksmi („apzināti nepatiesu izsaukumu”), ko juridiskas personas gadījumā nav iespējams konstatēt. Administratīvā pārkāpuma īstenotājs vienmēr būs cilvēks, un arī šī administratīvā pārkāpuma sastāvā ietilpstošo pazīmi (apzināšanos, ka izsaukums ir nepatiess) var konstatēt vienīgi analizējot zvanītāja psihisko attieksmi. Turklāt jāņem vērā, ka tajos gadījumos, kad kāda administratīvā pārkāpuma subjekts var būt gan fiziskā, gan juridiskā persona, abu subjektu administratīvās atbildības priekšnoteikumiem ir jābūt vienādiem - administratīvās atbildības priekšnoteikumi par vienu un to pašu pārkāpumu nevar būt atšķirīgi atkarībā no subjekta, kas to ir paveicis.

⁸ Sal. ar Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009. gada 5. marta spriedumu lietā SKA-19/2009, 19. punkts. http://www.tiesas.lv/files/AL/2009/03_2009/05_03_2009/AL_0503_AT_SKA-0019_09.pdf (Aplūkots 20.02.2011.)

⁹ Piemēram, meža iznīcināšana vai bojāšana (LAPK 57.¹ pants), ūdeņu ņemšanas noteikumu pārkāpšana (LAPK 63. pants), elektroenerģijas pārvades vai sadales sistēmas bojāšanu aiz neuzmanības (LAPK 94. pants), kravu pārvadāšanas noteikumu pārkāpšana (LAPK 149.³³ panta septītā un turpmākās daļas) u.c.

rezultātā pārkāpti juridiskai personai noteiktie pienākumi vai juridiskā persona ir iedzīvojusies vai varēja iedzīvoties. Arī Austrijas¹⁰ un Šveices¹¹ administratīvo pārkāpumu likumi sankciju piemērošanu juridiskai personai saista ar juridiskās personas likumisko vai līgumisko pārstāvju izdarītajiem pārkāpumiem.

Krimināltiesībās jautājums par fiziskas personas darbības attiecināmību uz juridisko personu risināts Krimināllikuma 12. pantā un VIII.¹ nodaļā, paredzot iespēju piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekļus juridiskai personai, ja fiziskā persona, rīkodamās individuāli vai kā attiecīgās juridiskās personas koleģiālās institūcijas loceklis, balstoties uz tiesībām pārstāvēt juridisko personu, darboties tās uzdevumā vai pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā, vai īstenodama kontroli juridiskās personas ietvaros vai būdama juridiskās personas dienestā, noziedzīgu nodarījumu ir izdarījusi juridiskas personas interesēs. Krimināllikums iespēju piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekļus juridiskai personai nesaista ar noteikta veida noziedzīgiem nodarījumiem, bet tikai to, vai noziedzīgu nodarījumu juridiskās personas interesēs ir izdarījusi fiziskā persona. Ja jau Krimināllikumā ietverts šāds risinājums, tad diez vai administratīvās atbildības regulējumā vajadzētu paredzēt ko būtiski atšķirīgu.¹² Vienīgi jāņem vērā, ka Krimināllikumā paredzētie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi nav sods, un juridiska persona nav kriminālatbildības subjekts.¹³ Turklāt vispārīgā atsauce uz juridiskas personas interesēm varētu būt precīzāka. Tādēļ fiziskas personas darbību varētu attiecināt arī uz juridisku personu tad, ja administratīvo pārkāpumu izdarījuši juridiskas personas likumiskie pārstāvji vai to uzdevumā citas personas, un juridiskā persona šī administratīvā pārkāpuma rezultātā ir ieguvusi vai varētu iegūt mantisku labumu.

Konceptuāli apsverams arī jautājums par to, vai juridiskai personai par fiziskas personas paveikto piemērot administratīvo atbildību (sodu) vai piespiedu ietekmēšanas līdzekļus (piemēram, naudas piedziņu)¹⁴. Nevar taču apgalvot, ka juridiska persona ir bojājusī mežu; to ir darījušas konkrētas fiziskas personas, kuras par to sodāmas. Juridisku personu nevar sodīt par darbību, ko tā nevar izdarīt. Juridiskai personai var pārņemt ko citu – ka tās likumiskie pārstāvji pieļāvuši šo pārkāpumu, piemēram, dodot attiecīgus rīkojumus juridiskās personas darbiniekiem vai citiem pārstāvjiem.

Ja šādu diferenciaciju neatzītu, tad gan jau kādam ienāktu prātā paredzēt administratīvo atbildību juridiskai personai par ātruma pārsniegšanu, vadot transportlīdzekli – arī šādu pārkāpumu fiziska persona var izdarīt tādēļ, ka juridiskas personas (piemēram, SIA, kas sniedz ātrpasta pakalpojumus) valdes loceklis ir devis rīkojumu darbiniekam nogādāt pasta sūtījumu no Rīgas līdz Valkai stundas laikā. Starp citu, šāds regulējums neatšķiras no jau likumā paredzētās iespējas sodīt gan transportlīdzekļa vadītāju, gan kravas pārvadātāju – juridisko personu – par autopārvadājuma veikšanu, pārsniedzot

¹⁰ Austrijas 1991. gada administratīvo sodu likuma (*Verwaltungsstrafgesetz*) 9. panta pirmā daļa nosaka, ka atbildību par to, kā juridiskās personas ievēro administratīvo tiesību normas, uzņemas šo juridisko personu pārstāvji (*wer zur Vertretung nach außen berufen ist*), un šī panta septītajā daļā noteikts, ka šiem pārstāvjiem piemērotā soda samaksu atbild juridiskā persona.

¹¹ Skat. Šveices administratīvo sodu likuma (*Bundesgesetz über das Verwaltungsstrafrecht*) (http://www.admin.ch/ch/d/sr/313_0/index.html) 6. un 7. pantu.

¹² Skat. arī Krastiņš U. Konceptuāli par vainu administratīvajās tiesībās: (Grām.) *Krimināltiesību teorija un prakse. Viedokļi, problēmas, risinājumi. 1998-2008*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 98.lpp.

¹³ Par to sīkāk skat. Krastiņš U. Kriminālsods un citi kriminālie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi: (Grām.) *Krimināltiesību teorija un prakse. Viedokļi, problēmas, risinājumi. 1998-2008*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 221-236. lpp.

¹⁴ Šāds ierosinājums izteikts Administratīvo sodu likumprojekta koncepcijā.

noteikto transportlīdzekļa faktisko masu (LAPK 149.³³ panta septītā un turpmākās daļas). Šī administratīvā pārkāpuma objektīvā puse izpaužas pārslogota transportlīdzekļa vadīšanā, tādēļ nevar piekrist kādā spriedumā izteiktajam, ka šī pārkāpuma ietvaros transportlīdzekļa vadītājs un kravas pārvadātājs var veikt atšķirīgas darbības.¹⁵ Sankcija juridiskai personai par šo pārkāpumu paredzēta ar mērķi novērst kravas pārvadājumu noteikumu pārkāpumus. Proti, atbildība par šo noteikumu pārkāpumiem ir jāuzņemas ne tikai transportlīdzekļa vadītājam kā pārkāpuma tiešajam izdarītājam, bet arī personām, kuru uzdevumā viņš rīkojas. Likumdevēja mērķis netiktu sasniegts arī tādā gadījumā, ja pie atbildības būtu saucams tikai kravas pārvadātājs vai nosūtītājs, jo, kā jau minēts, atbildība par kravas pārvadāšanas noteikumu pārkāpumiem vienlīdz ir jāuzņemas arī transportlīdzekļa vadītājam.¹⁶ Taču pārkāpuma faktiskās darbības veic tikai viens subjekts – transportlīdzekļa vadītājs. Tādēļ var apsvērt, vai gadījumos, kad fiziska persona izdara pārkāpumu juridiskas personas interesēs, nebūtu pareizāk jaunveidojamā kodeksa vispārējā daļā ietvert kādu normu, kurā būtu paredzēta iespēja piemērot juridiskai personai piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, līdzīgus kā Krimināllikumā noteiktos. Lieki būtu šos piespiedu ietekmēšanas līdzekļus paredzēt sankcijā pie katra administratīvā pārkāpuma, pilnīgi pietiktu ar vienu vispārēju pantu. Vēl var apsvērt noteikumu, kas paredz juridiskas personas pienākumu samaksāt sodu, ja juridiskā persona šī administratīvā pārkāpuma rezultātā ir ieguvusi vai varētu iegūt mantisku labumu, un sods no fiziskas personas noteiktā laikā nav piedzijs¹⁷.

1.2. Fiziskas un juridiskas personas vienlaicīga piespiedu ietekmēšana

Neatkarīgi no tā, vai likumā juridiskai personai paredzētu piemērot sodu vai citu piespiedu ietekmēšanas līdzekli, nepieciešams nepārprotami atrisināt jautājumu par fiziskas personas un juridiskas personas vienlaicīgu piespiedu ietekmēšanu. Šajā jautājumā jau iepriekš izteikta principiāla tēze, ka nav taisnīgi aprobežoties tikai ar juridiskās personas administratīvo sodīšanu, jo juridiskās personas darbība rod savu izpausmi caur atbilstošās fiziskās personas prettiesisku rīcību.¹⁸ Šobrīd LAPK nav tieši noteikts, vai par vienu un to pašu pārkāpumu vienlaikus var sodīt fizisko un juridisko personu. Te apspriežami divi gadījumi:

1) ja administratīvā atbildība juridiskai personai noteikta par kāda normatīva akta neievērošanu. Šādā gadījumā, kā jau iepriekš rakstīts, pietiekami konstatēt, ka juridiska persona nav ievērojusi kādu tiesību normu, kas no juridiskas personas prasa noteiktu rīcību. Ārvalstīs administratīvā atbildība primāri tiek vērsta tieši pret juridisko personu orgāniem un to locekļiem, jo tieši viņu pienākums ir nodrošināt juridiskas personas darbības atbilstību normatīvajiem aktiem. Tomēr arī pašreizējais regulējums ir

¹⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008. gada 15. maija spriedums lietā Nr. SKA-163/2008, 10.2 punkts. http://www.tiesas.lv/files/AL/2008/05_2008/15_05_2008/AL_1505_AT_SKA-163_2008.pdf (Aplūkots 20.02.2011.)

¹⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009. gada 5. marta spriedums lietā Nr. SKA-19/2009, 13. punkts. http://www.tiesas.lv/files/AL/2009/03_2009/05_03_2009/AL_0503_AT_SKA-0019_09.pdf (Aplūkots 20.02.2011.)

¹⁷ Līdzīgi noteikts, piemēram, Austrijā (skat. 10. atsauci) un līdzīgi arī regulēta naudas soda piedziņa par nepilngadīgo izdarītajiem administratīvajiem pārkāpumiem – skat. LAPK 299. panta otro daļu

¹⁸ Krastiņš U. Konceptuāli par vainu administratīvajās tiesībās: (Grām.) *Krimināltiesību teorija un prakse. Viedokļi, problēmas, risinājumi. 1998-2008*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 98.lpp.

vērsts uz to, lai attiecīgās juridiskās personas galvenā lēmējinstītūcija (dalībnieku/akcionāru sapulce kapitālsabiedrībās, biedru sapulces biedrībās u.c.) ieceltu amatos priekšsīmīgus juridiskās personas likumiskos pārstāvjus, kuru neizdarība neradītu juridiskai personai nelabvēlīgas sekas;

2) ja par fiziskas personas darbību atbildība paredzēta arī juridiskai personai. Šo jautājumu risinājis Augstākās tiesas Senāts jau iepriekš minētā LAPK 149.³³ panta kontekstā. Lietā apspriests, vai administratīvo sodu vienlaikus var piemērot gan administratīvā pārkāpuma faktiskajam izdarītājam – transportlīdzekļa vadītājam, gan juridiskajai personai. Attiecīgā panta sankcija pārkāpuma izdarīšanas brīdī bija formulēta šādi: „uzliek naudas sodu transportlīdzekļa vadītājam no [...] līdz [...] latiem, [...], bet kravas pārvadātājam vai nosūtītājam - juridiskajai personai — no [...] līdz [...] latiem.” Augstākās tiesas Senāts, tulkojot šo normu, atzina, ka normas gramatiskais formulējums neliecina par likumdevēja vēlmi noteikt tikai vienu atbildības subjektu (lietots nevis saiklis „vai”, bet saiklis „bet”); šāds normas traktējums būtu pretrunā arī normas jēgai (skat. iepriekšējo rindkopu). Pieņemot šādu argumentāciju, jāatzīst, ka lielākajā daļā LAPK sankciju lietots tāds formulējums, kā LAPK 149.³³ pantā. Izņēmumi atrodami vien dažos pantos: „vai” lietots, piemēram, 68., 69., 73., 114.², 114.³, 140. pantā, „un” atrodams, piemēram, 88.⁹, 159.⁹. Vēl dažos pantos (piem., 179.pantā) starp abiem atbildības subjektiem lietots komats. Šāda dažādība, kas var radīt pārpratumus, ir atrisināma, likuma vispārīgajā daļā nosakot, ka piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošana juridiskai personai neatbrīvo no atbildības fizisko personu, kura šo administratīvo pārkāpumu izdarījusi. Tieši fiziskā persona šādos gadījumos ir primārais administratīvās atbildības subjekts, neatkarīgi no tā ka, ka pamudinājums izdarīt administratīvo pārkāpumu nācis no juridiskās personas pārvaldes orgāna¹⁹. Bez tam, nekonstatējot konkrētas fiziskas personas pārkāpumu, arī juridiskai personai nav pamata piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekļus.

2. Atkārtotība kā administratīvā pārkāpuma sastāva pazīme

Šobrīd LAPK atkārtotība kā administratīvā pārkāpuma sastāva kvalificējoša pazīme paredzēta vairāk, nekā 130 pantu daļās. Šajos gadījumos personai paredzēts bargāks administratīvais sods, ja administratīvs pārkāpums izdarīts atkārtoti gada laikā pēc administratīvā soda uzlikšanas.²⁰ Domājot par jaunā administratīvo sodu likuma vispārīgās un sevišķās daļas saturu, jāapsver, vai atkārtotību saglabāt kā administratīvā pārkāpuma sastāva pazīmi. Kā zināms, Tieslietu ministrija ir izstrādājusi koncepciju par atkārtotības kā noziedzīgu nodarījumu daudzējādības veida izslēgšanu no Krimināllikuma vispārīgās un sevišķās daļas.²¹ Kā viens no galvenajiem argumentiem minēts šāds: „[i]nkriminējot noziedzīgu nodarījumu atkārtotību personai, kura jau izcietusi sodu par iepriekš izdarīto noziedzīgo nodarījumu, faktiski netiek ievērots princips *non bis in idem*, jo persona ir saucama pie atbildības par nodarījumu, kas ir smagāks par faktiski izdarīto, un tas tiek pamatots ar cita noziedzīga

¹⁹ Tomēr likumā vajadzētu paredzēt, ka fiziskā persona nav sodāma tad, ja tā juridiskas personas likumiskā pārstāvja uzdevumā izdara administratīvo pārkāpumu, bet tā nav zinājusi un no tās saprātīgi nevarēja sagaidīt, ka tā pārliecināsies, vai attiecīgā darbība ir tiesiska.

²⁰ Tikai divos gadījumos – LAPK 57.³ panta otrajā daļā un LAPK 187. panta trešajā daļā – atkārtotība paredzēta neatkarīgi no tā, vai un kad persona iepriekš sodīta par administratīvo pārkāpumu.

²¹ Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). www.mk.gov.lv/doc/2005/TMAnot_010910_KL.1028.doc. (Aplūkots 27.02.2011.)

nodarījuma izdarīšanu, kaut gan sods par to jau ir izciests. Minētā principa neievērošana nav pieļaujama demokrātiskā un tiesiskā valstī.”²²

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7. protokola 4. pantā ietvertais dubultas sodīšanas aizlieguma princips ir vispārējs sodīšanas princips un tādēļ attiecināms arī uz administratīvajiem pārkāpumiem.²³ Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka šis princips aizliedz sodīt otrreiz par tādu pārkāpumu, kas izriet no tiem pašiem faktiem vai faktiem, kas būtībā ir tie paši, par ko persona jau bijusi sodīta iepriekš.²⁴ Tomēr no šīs formulas neizriet, ka likumdevējs nevarētu paredzēt bargāku sodu personai, kas iepriekš izdarījusi tādu pašu vai līdzīgu administratīvu pārkāpumu. Lietuvas Konstitucionālā tiesa jau 2005. gadā atzina, ka Lietuvas Administratīvo pārkāpumu kodeksā noteiktā kvalificējošā administratīvā pārkāpuma sastāva pazīme (persona, kura jau iepriekš administratīvi sodīta par tādu pašu vai līdzīgu administratīvu pārkāpumu) atbilst Lietuvas Konstitūcijas 31. panta piektajai daļai, kas tieši aizliedz sodīt otrreiz par to pašu nodarījumu. Lietuvas Konstitucionālā tiesa atzina, ka Konstitūcijā ietvertais dubultas sodīšanas aizlieguma princips atkārtotību neaizliedz; likumdevējam ir plaša rīcības brīvība administratīvo pārkāpumu sastāvu formulēšanā, kas ietver izvēli: vai nu noteikt, ka iepriekš izdarītais administratīvais pārkāpums ir atbildību pastiprinošs apstāklis, vai arī formulēt administratīvo pārkāpumu kā patstāvīgu administratīvu pārkāpumu, kurā kā kvalificējoša pazīme paredzēts personas iepriekš izdarītais pārkāpums.²⁵ Abos gadījumos likumdevēja nolūks ir viens – paredzēt bargāku sodu personai, kura iepriekš jau izdarījusi administratīvu pārkāpumu un par to sodīta (tātad iepriekš piemērotais sods nav sasniedzis soda mērķi), nekā personai, kura attiecīgo administratīvo pārkāpumu izdarījusi pirmo reizi vai arī kopš iepriekš izdarītā administratīvā pārkāpuma pagājis likumā noteikts laika posms. Tādēļ var apgalvot, ka iepriekš izdarītais administratīvais pārkāpums tiek izmantots tikai kā pārkāpēju (nevis pārkāpumu) raksturojošs fakts, un atkārtots sods par iepriekš izdarīto netiek noteikts.

Neraugoties uz šiem teorētiskajiem apsvērumiem, atkārtotības kā administratīvo pārkāpumu kvalificējošas pazīmes izslēgšana no sevišķās daļas normām ir simpātiska tādēļ, ka ievērojami samazinātu sevišķās daļas apjomu. Tā vietā administratīvo sodu likuma vispārīgajā daļā var noteikt divus alternatīvus variantus, kā paredzēt bargāku atbildību personai, kas iepriekš sodīta par tādu pašu vai līdzīgu²⁶ administratīvu pārkāpumu: 1) paredzēt atkārtotību tikai kā atbildību pastiprinošu apstākli, vienlaikus palielinot sankciju ietvarus; 2) noteikt, ka personai, kura izdarījusi tajā pašā pantā paredzēto

²² Turpat, 15.-16.lpp; Pret atkārtotību kā noziedzīgu nodarījumu daudzējādības veidu skat. arī šādas publikācijas: Krastiņš U. Noziedzīgu nodarījumu atkārtotības un kopības teorētiski praktiskie risinājumi. *Jurista Vārds*, 2010. 30. novembris, Nr. 48(643); Krastiņš U. Atkārtotu noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. (Grām.) *Krimināltiesību teorija un prakse. Viedokļi, problēmas, risinājumi*. 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 112.-125.lpp.

²³ Skat. piem., Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 22. novembra spriedumu lietā Nr. SKA-428/2010, <http://www.at.gov.lv/files/archive/departament3/2010/dubulta%20sodisana.doc> (Aplūkots 26.02.2011.)

²⁴ Skat. turpat, arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2009. gada 10. februāra spriedumu lietā *Zolotukhin v. Russia* (pieteikuma nr. 14939/03).

²⁵ Lietuvas Republikas Konstitucionālās tiesas 2005. gada 10. novembra spriedums lietā Nr. 01/04, <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2005/r051110.htm> (Aplūkots 26.02.2011.)

²⁶ Šobrīd LAPK nav norādīts, vai atkārtotību veido tāds pats vai līdzīgs (paredzēts tajā pašā pantā vai nodaļā) administratīvs pārkāpums. Arī šis jautājums jāatrisina jaunā likuma vispārīgajā daļā.

administratīvo pārkāpumu atkārtoti gada laikā var piemērot pamatsodu, kas līdz noteiktam apmēram pārsniedz sankcijā paredzēto. Šādi risinājumi nodrošina soda individualizāciju, un attīra likumu no lieka teksta.

Nobeigums

Rakstā aplūkoti tikai divi jaunajā administratīvo sodu likumā risināmi konceptuāli jautājumi, kas var atvieglot administratīvo pārkāpumu kataloga pārskatīšanu. Jānosaka juridiskas personas administratīvās atbildības priekšnoteikumi, noteikumi, kādos gadījumos fiziskas personas rīcība ir attiecināma uz juridisko personu, kā arī atkārtotības jautājums jārisina likuma vispārīgajā daļā, neparedzot to kā konkrētu administratīvo pārkāpumu sastāva pazīmi. Tieši administratīvo sodu likuma vispārīgai daļai ir jābūt ceļa kartei gan konkrētu administratīvo pārkāpumu sastāvu un sankciju formulētājiem, gan tiesību piemērotājiem. Svarīgi, lai konkrētu administratīvo pārkāpumu sastāvi un administratīvās atbildības subjekts formulēts pēc iespējas precīzi. Savukārt administratīvo pārkāpumu regulējuma dekodifikācija nav uzskatāma par galveno administratīvās atbildības regulējuma konceptuālo problēmu.